

**ARCHIE DAN MACLELLAN (c.80 yrs); FLORA MAE MACLELLAN, SISTER (< 80 yrs) ;
BROAD COVE, INVERNESS CO. NS; DAN ALLAN GILLIS (70s YRS), BROAD COVE
MARSH, INVERNESS CO. NS.**

TRANSCRIPTION

SUBJECT: LOCAL SONGS AND STORIES; ORAL HISTORY

SOURCE: RECORDINGS CB06-83-17

DATE: 07-08/83

SEOSAMH WATSON COLLECTION

SUBJECT: REMINISCENCES

[BEGINNING

ADM:] Nuair a bhios sibh deiseil bidh mise -- innsidh mi naidheachd. Bha comharsanach againn an seo agus bha e uamhasach *witty* agus dh'fhalbh e fhèin is fear eile -- air *drive*, iad a' dol suas rathad Mhàbou [vā:po] no àit' air choreigin agus chunnaic iad Franngach a' coiseachd air thoiseach orra, agus: 'Feumaidh sinn *ride* [-oi-] a thoirt dhan Fhranngach, ach gabh thusa ort -- na gabh thusa sian ort!' thuirt am fear a bha ' *drive*adh an *team*. 'Tha mis' ' dol ' ràdhainn gur ann gòrach a tha thusa, is gu bheil thu air [a] falbh leat dhan Taigh Mhòr, dhan *Asylum*. ' Agus thuirt an duine a bha ' *drive*adh seo leis a' Fhranngach. 'Agus 's e duine cunnartach a tha ann cuideachd. Cha chuireadh e sian air duine a mharbhadh.' Agus cha do ghabh am fear eile sian air, ' fhios agaibh, am fear gòrach a bha ' falbh leis, ach thug e raoic uamhasach às, raoic ghàbhaidh [røiç ya:vi]. Leum a' Franngach às a' *wagon* [-k' -]. Às a dheoghaidh a thug a' fear seo, mas fhior, a' dol a bheirit air is ' dol ga mharbhadh. Agus thuirt a' Franngach nach do ghabh esan ' leithid do dh'eagal [k' -] ' -riamh, duine gòrach mar siud, gur e na polaisichean ' bu chòir a bhith ' falbh agus nach b' e ' leithid-san a bhith ' falbh leis! Ach bha a' Franngach -- ghabh e do dh'eagal agus a -- a' fear eile ' gabhail air is -- às a dheoghaidh, ' fhios agaibh, gu -- gum beireadh e air ach --. Chaidh an naidheachd sin seachad is cha robh i dona idir, ' fhios agaibh. A' Franngach, ghabh e ' leithid do dh'eagal is

bha e 'g innse, an duine gòrach, cho teann is ' chaidh esan a bhith air a mharbhadh. Ha-ha-ha!

-- Agus bha e na sheòladair agus bha e uamhasach math. Am faigh thu an teapa [*tape*]?

Uill, innsidh mise dhuibh mar a bha sin. Bha ' leithid sin do dhuine [= 'Eoghain a' Chinn Bhig'] ann [-m], anns an t-seann dùthaich, ' fhios agaibh. Bha dà *crowd* do Chloinn Ill-Eathain ann. Agus bha iad a' dol a chogadh an aghaidh [-ç] a chèile. Agus thuirt ban-fhiosaiche leis an fhear seo, leis -- 's e ' bha na cheann is na cheaptain, ' Ma gheibh thu ìm gun iarraidh sa mhadainn, glèidhidh tu am blàr, agus mura faigh tha thu ' dol ga chall, ach chan eil math dhut a iarraidh. Chan eil math dhut an t-ìm a iarraidh!'

Ach dh'èirich a' fear seo, MacGill-Eathain seo is shuidh e aig -- a ghabhail a bhidh, sa mhadainn, is e ' falbh a dh'*flight* [yøiçt] agus cha robh an t-ìm air a' bhòrd agus cha robh math dha ' iarraidh. Dh'fheumadh an t-ìm a dhol air a' bhòrd gun iarraidh. An ' àite chaidh a chur air a bheulaibh gruth, an àite an ime. Ach thilg e bròg -- an canadh a' bhean aige an iarraidh e ìm no sian. Cha -- cha chuireadh i feairt air agus rinn e na b' urrainn dha chon an t-ìm a iarraidh. 'Uill,' thuirt e, 's e ' leum suas, 'cha -- cha ghluais bròg no bruidhinn droch bhean-thaighe. Ach bidh [piç] mo bheò is mo mharbhadh ri Cloinn Ill-Eathain, an taoibh aige far a robh e fhèin. Agus chaidh a mharbhadh -- sa bhaiteal [-č-] a bh' ann. Agus bhathas a' faicinn an duine sin nuair a -- bha -- bhiodh pàirt, ghabh iad (?) do Chloinn Ill-Eathain a bha ' seo, nuair a bhiodh am bàs a' tighinn chitheadh iad -- a' fear seo agus e ' marcaireachd [marxæræxk] each *mouse-coloured*, ' fhios agad, dath nan luch a bha air, agus -- diollaid, anns an diollaid. Agus 's ann à àit' anns an t-seann dùthaich -- chan e 'ceann beag' a bha air fhèin idir ach àite ris an canadh iad 'an Ceann Beag', 's e *Little Head* a their iad ris an àite. Agus eadhon sa latha an-diugh [-y] thèid a fhaicinn. Dh'fhaodte nach fhaic a h-uile duine e, ach chunna mise e agus is iomadh fear eile.

Agus bha mi ' tighinn dhachaigh oidhche is mi air chèilidh ann an àite, agus oidhche coimiseach [-ç k-] soileir ann. Cha robh e dorch' idir. Bha i suas ri meadhain [-n] oidhche. Bha sinn a' cluich chairtean san àite is chaidh an ùine seachad. Uill, a-nis, cha robh mi ach òg ach chunna mi [maxkøriçø] bhuam an sin nam choinneimh. Agus bha e ann an diollaid cho

plain seo agus bàrr a dhà chois anns na stiorapan, agus an diollaid -- chan fhaca mise ’ leithid de dhiollaid ’-riamh a’ coimhead cho brèagha -- chunna mi cho *plain* e is bha *belt* air a -- amhaich an eich agus bha e ’ dol sìos mar gum [mər ə] beireadh e air a’ *bhelt* a’ crosadh. Agus a’ fear seo, tha fhios agaibh, ’s e a’ marcaigheachd is e a’ falbh mar [mɪ] sin. Agus an t-each seo a chionn (?) is gu -- mar a bhiodh e ’ coimhead, ’ fhios agaibh, air a’ rathad, no air an talamh, agus a’ falbh mar seo, aon chota air an each a chumail (?) a chinn a-mach ’ fhios agaibh, bhuaith’. Agus bha mi deimhinte cinnteach -- bha mi ’ cluinnteil gliog, tha ’ fhios agaibh. Bha mi ’ smaointeach’ gu robh iarann no rud an ceangal -- le siubhlachan, *you know*, eich gam (?) bualadh.

Ach cha robh ann ach bha iad a’ cantainn (?) gu robh gliog sa chrudha aig an each seo agus chùm [-m:] e seachad sìos agus cà ’m bith càite a robh e dh’eug fear do Chloinn Ill-Eathain -- ’ bha -- dhan aon àit’ gu robh e do Chloinn Ill-Eathain sin, shìos rathad an t-Simileir [*Chimney Corner*] an àite -- choreigin. Agus chunna ’s iomadh duine Eoghan a’ Chinn Bhig, ’s e theireadh iad air, ach chan eil ceann beag idir air. Is chunna mi cho *plain* agus gu robh fear do na ceapannan -- *you know* -- geamhraidh air, agus e car *square* suas. Chunna mi cho *plain* is a ghabhainn e. Cha robh fhios agamas gur e a bh’ ann idir ach dh’inns tè ’ bha pòsta aig *cousin* dha m’ athair dhan *tribe* [-æib] Chloinn Ill-Eathain sin, thuirt i, ‘Chunna tu Eoghan a’ Chinn Bhig, ma-tà. Chunnaic.’ -- ’S e pàirt do Chloinn Ill-Eathain gan robh i fhèin, a màthair [-e:-], tha fhios agaibh.

Agus eadhon sa latha an-diugh thig [hik] a fhaicinn ach chan fhaic a h-uile duine e. Chan fhaic. Agus rud glè neònach, sa latha [hʏɑʔɑ] ’ chithinn-sa tòrramh [-əv] a’ falbh bho àiteachan, is chunna mi e a’ falbh bhon àite seo fhèin sa gheala-latha sholais. Agus bha mi ’ cur a-staigh fiodh anns na mèinnean [mɛ:N´ən] agus each òg againn agus *by gosh!* chunna mi an *team* seo dìreach a’ tighinn nam choinneimh agus tharraing mi an dala taobh, ’ fhios agaibh. Bha rathad car caol ann. Nuair a choimhead mi cha robh sian agam. Latha arna mhàireach [-e:-] chaochail [-al] boireannach shuas sa bhaile againn an seo, ’ fhios agaibh, agus bha toil aice faighinn air a tìodhlaigeadh sa chladh a th’ againn shuas an seo. Agus thàinig, thug iad a-nuas an corp aice agus ’s e sin a-nis a chunna mis’ sa gheala-latha sholais.

Agus a’ cheart latha sin bha mi ’ dol suasfeasgaraichean (?) an dàrna latha is tha taigh taoibh a’ rathaid agus thachair fear an taighe orm is a dhà no trì do bhùird aige air a ghualainn is bhruidhinn mi leis is cha do fhreagair e idir mi, ach thug e sùil orm -- mhòr orm. Ach an oidhche sin dh’eug piuthar dha fhèin san taigh sin is tha ’n t-- seann taigh-sgoile làmh ris an àite agus bha boireannach a-staigh, ban-choimhearsanach dhaibh, nuair a thàinig am bàs oirre seo. Bha toil aca bùird fhaighinn airson ciste no àite air an cuireadh iad na *remains*. Uill thuirt am boireannach seo, ‘Innsidh mise dhuibh càit am faigh sibh bùird agus chan eil sian a chron ann. A’ seann taigh-sgoile, tha taosgan do bhùird a-staigh an siud agus nuair ’ rachadh tu a-nunn gheibh thu na bùird.’ Dh’fhalbh an duine sin is - dh’fhairich mi a’ fuaim aig na bùird cuideachd nuair a chaidh e a-nunn is fhuair e na bùird agus thilg e le *slap* air an ùrlar iad. Nach robh sin a-nis -- Bha siud cho ceart is ’ tha mise ga innse dhuibh. --

Ò, dh’eug seann duine ’-staigh san taigh aice seo, ’ fhios agad, agus uill, bha seo math, co-dhiù, agus bha ise ’ creidsinn sna spioraid gu h-uamhasach agus fear an sin. Bha an duine -- ’s e comharsanach dhi -- nach uamhasach a’ rud a thuirt an duine bochd mun a dh’eug e:

‘Ma bhios [mɪ] sian a [-nə] sam bith a’ cur trioblaid oirbh -- ormsa air an t-saoghal eile gu feum mi tilleadh air ais!’ ’S e Eilidh a bha air a’ bhoireannach a bha ga innse. ‘Is tusa a’ cheud duine a tha ’ dol a bhruidhinn air!’

‘Bhuam e, bhuam e, bhuam e!’

Cha robh siud dona. Cha robh. Ò, bhiodh naidheachd, chual’ mi fhèin poidhle do naidheachdan matha [ma-a]. Bidh mi ’ cuimhneachadh orra corra uair nuair a bhios mi nam thàmh. --

Ò, tha ’ leithid, ’s e spiorad marbh ’ tha sìos -- bha seann duine ’ seo nan tigeadh e, bha e marbh, ’ fhios agaibh, agus -- agus sin a’ fear a bha -- ’s e spiorad marbh a bha ise ’ dol a dh’fhaicinn, agus ’ tha dol a bhruidhinn leatha-sa: ‘Bhuam e, bhuam e, bhuam e!’ thuirt ise. FMM:] Agus, uill tha a’ rud seo (?) ann ris an can iad a’ spiorad beò cuideachd. Uill, dh’fhaodte gu faiceadh duine strainnseir [-ɛN´-] uill, -- [aN´ t´sian e] sin ach can a-- nam biodh tusa air an àite agus tu gad òrdachadh fhèin a bhith air an àite seo còmhla ri duine h-

eile, dìreach 'g òrdachadh o ghrunnd do chridhe gu bhiodh tu còmhla ris an duine seo ann an àite -- agus dh'fhaodte, nam bruidhneadh an duine sin leis an duine -- leis an duine, leis a' spiorad aig an duine sin, leanadh a' spiorad sin ort agus -- mura biodh tu foghainneach mharbhadh e thu agus nach robh diofar cò dhiubh ' bhiodh ann fireannach no boireannach. Can nam biodh nighean ann bhiodh fhios aice gum biodh gille ' bha -- bu toil leatha air a' chruinneachadh chanadh i, 'Uill, b' fheàrr leam gu robh mi còmh' leis an fhear seo!' '-Niste, air an dannsa chanadh i seo, 'Uill, bho muran tuit e (?) [mər ɪn duːʃ ə] bho ghrunnd a chridhe agus dh'fhaodte gum bruidhneadh a' fear sin leatha agus gu thionndadh i air is leanadh i e, air neo leumadh esan oirre-se. Bhiodh e car -- mar sin -- ' fhios agaibh, spiorad beò ' theireadh iad leotha sin.]

ADM:] 'S e, gur a dh'òrdaich i i fhèin còmhla ris. Uill, tha fhios agamsa air comharsanach againn a bha ' dol dachaigh oidhche agus bha -- tha seansa gu robh ' nighean a bha ' seo, gu robh *notion* aice dhan ghille agus dh'fhalbh an gille dhachaigh a chur aodach -- bha e 'g obair an àite air choreigin -- agus chaigh e ' chur aodach -- ga dhreasadh fhèin airson am *party* a bha ' seo. Agus thàinig i seo, *by God Almighty!* Thàinig am boireannach sin làmh ris, bhruidhinn e leatha is leum i air agus muram biodh a sgian-phòca [sk' ɛn] aice is thug e '- mach i mharbh i e. Is cha robh e gu math fad a' gheamhraidh air a shàilleabh. Nach robh siud uamhasach! Bha, tha poidhle dha na naidheachdan seo agam agus mur falbh sibh às an dùthaich bidh mi -- bidh mi ' cuimhneachadh, fhios agaibh, orra, fhios agaibh. Feumaidh duine cuimhneachadh a dhèanamh. Cha mhòr nach fheum thu rud mar seo a bhith air pàipear [p'aipər], an naidheachd a tha thu ' dol a dh'innse. -- [ɔlə xruːn ɔi] sibh a-null agus barrachd do thoileachadh nuair a tha Màiri Bhàn [= *SW's daughter, Meirwen, 3.75 yrs*] a' tighinn còmhla ribh.

Bha am bràthair athar aige agus bha e car na -- uill, bha e car na *hero* no na nàdar a dhuine mòr air choreigin, is bha e ' smuaineachadh gu robh e air leth, ' fhios agaibh, air feadhain eile. Agus cha chòrdadh e idir ris nuair ' rachadh feadhain seachad le cuireadh bainseadh air no ' leithid sin. Ach phòs fear shuas air -- gairid dhuinn do chomharsanachd is cha d'fhuair -- 's e Niall Bàn a bh' air -- a bh' air -- an duine seo. Agus 's e an *job* uasal a bhiodh aige a' dol

mun cuairt a *threatadh* feadhain, ' fhios agaibh, leis a' *ghrog*, ' fhios agaibh. Agus cha d'fhuair e an cuireadh, ' fhios, is cha robh e air a dhòigh idir, idir, idir. Thàinig e a-nall far a robh mo sheanair, dhèanadh e ceathrannan do dh'òrain, '-nis. Uill, 's e bràthair athar a bha an Niall Bàn. 'Ò, uill, tha e uamhasach duilich dhomhsa a-nis òran a dhèanamh dhuibh, a Nill -- 's e Niall Bàn a bhiodh aca air. ' Chionn nach còrdadh e rium (?) ma their mi facal -- [ə vāũk] nach còrd e riutha, ach feuchaidh mi ri ceathrannan a dhèanamh dhuibh. ' Is thuirt e: "S thug , o-ran-an -- is mi fo smuairin is mi fo ghruaim nach d'fhuair mi cuireadh gu bainis nan daoine còire, fu-raor -- thuirt i neòil (?), thug thu uile ann, is thig o-ran-an, is mi fo smuairin is mi fo ghruaim nach d'fhuair mi cuireadh gu bainis nan daoine còire fa-raoir. Ò 's sinn eòlach uile ann. Chuir sibh Èireannaich à Mabou. Dh'fhàg sibh Gàidheil o na h-ursainn, dh'fhàg sibh Niall Bàn an Crìostaidh gum bu mhath gu riaradh [xvːluŋ] ball gur an ann (?) is mi fo smuairin is mi fo ghruaim nach d'fhuair mi cuireadh gu bainis nan daoine còire far a robh sinn eòlach uile ann'.

Chan eil an còrr agams' dhan òran ach cha robh e dona, '-nis, ' fhios agaibh. Bha Èireannaich à Mabou cuideachd is thuirt e, 'Chuir sibh Èireannach à Mabou, dh'fhàg sibh Gàidheil [kaːhil] a-muigh na tursainn, dh'fhàg sibh Niall Bàn an Crìostaidh, gum bu mhath gu riaradh -- [ũm pa] thug o-ran-an, 's mi fo smuairin'. Seo an *job* a bhiodh aig Niall Bàn ' dol mun cuairt leis an dram. Cha robh e dona idir -- a-- air -- Ia-- Cha robh, cha robh. Dòmhnall a rinn sin nuair a chaidh -- [kʊr i ɔ māːnɔx] agus -- an tè -- is -- agus thàinig -- fhuair (?) i dhachaigh. Chàin e '-mach e. Chaidh e às mo chuimhne ach corra fhacal dheth. -- [kʊriə māːnɔx] chaidh e sìos -- e -- *Margaree Forks*, ' fhios agad, a' bhean aige, *MacIsaac* à seo. C'ainm a their a tha orra? Mac Dhonnchadh Alec, às a' -- [riː], ' fhios agad, às a' -- [riːən]. C'ainm a their thu leis a' -- Thill e is -- agus, mas fhìor, gur e Ruairidh ' rinn e, e fhèin a rinn e, is mar sin. 'Is a nighean donn [-m] an t-sùgraidh [tuːkriç], mo chaileag laghach -- [kʊNtəs] mi nighean an t-sùgraidh, mo chùram chuile latha orm'. Ciamar sin? 'Gun riutha-san '-n-diugh bu truaigh dheth bhon chuir thu '-mach e Ruairidh, gun duine agad fhèin don bhuailidh, truagh leam fhèin mar thachair dhut, 's a nighean donn an t-sùgraidh, do chaileag bhòidheach -- [vauNtəv], nighean donn an t-sùgraidh, is truagh leam

fhèin mar ’ thachair thu. Do mhucan, iad air fàl leinn is gun iad a’ faighinn blàthach, fhuair iad 'n deoghaidh t' fhàgail ar sàs ann an fonachadh' (?). Tha beagan eile -- ach thuirt e ’ sin, ‘Nuair ’ thill mi fhìn dhan dùthaich, nuair ’ ràini’ mi bean Dhughaill is a dh’inns mar ’ bha cùisean labhair i gu tùrail, “Rinn sibh -- [kə t-ørčə] dealachadh.” Chaidh mi dhan taigh shuas a-miosg nam mnathan uaisle. Ghabh iad mòran truais dhìom. Cha robh Gill-Easpaig ac’ no ’ bladar ribh (?)’ -- ’s e seo mi fhèin. Agus thuirt e sin, ‘Aonghas *Gillis* bhon taobh thuas dhomh, b’ e sin an sàr dhuine uasal, thuirt e fhèin, ‘A Ruairidh, is truagh leam fhèin mar thachair dhut. Bhon thill mi fhèin dhan dùthaich is mi nam bothan, is mi cho cumhraidh chan eil ban-rioghain Ealasaid le crùn oirre cho sòlasach, aighearach’. Eil fhios agaibh, tha gnothaichean ’ dol às mo chuimhne, ach tha ceathrannan math eile air. Ach, ò fhios agad, cha d’rinn mi buileach dona, ’ fhios agad, mu dheidhinn far -- [əN’ auIt] air. An tig (?) agam air pios beag (?) -- [yo røiN’] cunnart. ’ Leithid do dh’fhear shuas an seo, ’ fhios agad -- cò seo ’-nis a’ fear a bha ann, cha chreid [xep] mi nach e -- e Raghall Mac Ailein a chanadh iad leis. Ach thog e suas taigh agus an t-òran a ghabh e, ‘ ’S tha taigh ùr ’s a’ smùid (?) [smō:č] aig Raghall, ill-ònan, oro-nan, bha taigh ùr is smùid aig Raghall, gum b’ fheàrr a’ stiopall air a mhullach ’ tha còrr is mìle troigh a dh’àirde ann/ ’S tha taigh ùr is smùid aig Raghall/ O-ran- an oro nàileadh/ ’s tha taigh ùr is smùid aig Naghall [*recte* Raghall]/ Nuair a thèid thu air a mhullach chì thu Uilleam [skiəIw] an tàillear/ Tha taigh ùr is smùid aig Raghall/ -- [n’ i] cha ghabh thu Peigidh nighean Uilleam no nighean -- [k·u:tux] Ruadh an tàillear/ ’s tha taigh ùr is smùid aig Raghall./ Chan fhaca mi ’ leithid ’-riamh am *Boston* no aig *Washington*, ’s aig a’ bhan-rioghain./ Tha taigh ùr is smùid aig Raghall.’ Uill, sin na tha agam. Bha e -- [k·ørk] air (?), dh’fhaodte, ’ ghabhail idir. Dè? [DAG: An e sibh fhèin -- an e thu fhèin a rinn sin?] Chan e, chan e, mo sheanair, ’ fhios agad. ’Sh eadh, mo sheanair a rinn an t-òran. Eadh. Ò, chan eil e agamas idir.

[DAG: Uill, e -- thug e -- fhuair iad *prohibition* a-staigh an *Nova Scotia* -- *vote* -- chaidh e ’-staigh le *majority* mhòr agus rinn a’ fear seo òran a’ caoidh gun deachaidh seo air adhart agus ag innse buaidh an aon (?) uisge bheatha. ’Sh eadh, tha e agad, pàirt --]

Uill, tha mise ’ dol a dh’innsse naidheachd dhuibh -- a’ cheud phears’-eaglaise a chaidh ’ *ordainadh* ’-riamh bho chionn Cogadh *Louisbourg*. Cha bhuineadh e dhuinn, dhan fheadhain eile (?). ’S e an fhirinne Dhia ’ tha ’ seo agus tha ealbh [= dealbh] an duine sin a-staigh againn an-diugh, *Fr Canon MacIsaac. All right*, an uair ud bha easpaig mòr aca shuas ann an *Halifax*, agus bha *meeting* mhòr aca, aig na sagairt. Chan eil fhios agam gu meud sagart a bha ’-staigh -- bha iad ’ fuireachd an àite an easpaig -- agus bha nighean bhochd a chaidh ceàrr, ’ fhios agaibh, crosach an acarsaid. Tuigidh sibh fhèin, ’ fhios agaibh, a’ bhàigh a tha ann, agus thàinig naidheachd a-staigh is thuirt a -- a’ *housekeeper* a-staigh:

‘Tha an creutair seo, tha i -- tha i ag eug shios.’

Thàinig a leithid seo, ’ fhios agaibh --

‘Ha!,’ thuirt an t-easpaig, thuirt e, ‘tha mi ’ fàs seachd sgith ’ tighinn air ais is air adhart agus chan eil gin a’ dol sìos ann sin a-nochd.’

Agus gus a bhith cinnteach dè ’ rinn e ach na rùim a bha ann, ghlas e iad, Bha e ’ fàs cho sgith: dh’fhaodte nach cuireadh tu coir air. Ach, *by God!* Bha *Fr Canon MacIsaac*, bha seo a’ cur air uamhasach agus dh’fhàg e air a aodach. Cha robh e fada -- [ha fe:-əs] nuai’ ’ dh’fhàg e an doras no fuinneag fosgailte -- [uN’ a šian ə xoi ɣai max], Thàinig dà sholas -- gheal, coltach ri coinnean, *you know, candles*, taobh ’-mach na h-uinneig air. Leum e suas na sheasamh, dh’fheuch e ’n doras, dh’fhosgail e an doras, a chuile dorast. Chaidh e ’-mach. Tha seo ceart is a ghabhadh e -- tha fhios aca an *Halifax*. -- *Halifax* air. Lean e na sagair-- lean e na coinne-- na solais bheaga a bha ’ seo. Bha aige ri crosadh Acarsaid *Halifax* -- tha ’ fhios agadsa, bha thu ’ fuireachd an *Halifax*, a Dhòmhnaill. Dè an t-àite a bhiodh aige ri crosadh -- tha an drochaid ann an-dràsta.

[DAG: Tha. Uill, a-nise, cha deachaidh e cros an acarsaid idir. Bha Èireannach ann an *Halifax*, Saxon [Sexton], dh’inns e an naidheachd ud dhomhsa. Chuala mi an naidheachd nuair a bha mi òg, agus dh’inns e an naidheachd a -- Chan e bàta -- tha fhios agad nuair a bha na h-Èireannaich -- ’ bha air a’ *famine* --] [SW: An gorta?]

[DAG: An gorta an Èirinn -- thàinig am bàta seo a-staigh a *Halifax* agus bha a’ fiabhras oirre agus cha leigeadh iad duine an tìr, cha leigeadh iad duine air bòrd. Agus bha boireannach a’

caochaileadh is chuir iad fios gu robh sagart uathpa [uəipə]. Agus bha toil aig an fhear seo ’ dhol a-mach, co-dhiù, is shin bu choireach an t-easpaig a ghlasadh nan dorsan mun tarraingeadh e an gorta -- a’ fiabhras a-staigh. Agus chaidh an naidheachd a dh’innse dhomhsa gun deachaidh e ’-mach is gun do chuir e air dòigh i, ’ bith ca ’n dòigh -- bha trioblaid air chor eigin a bha aice agus chuir e air dòigh a chuile sian is thàinig e air ais a-staigh a *Halifax* air an oidhche sin. Èireannach, a-nist, cha robh fhios ai-- bha e ag innse dhomhsa gur e sagart à Ceap Breatainn a bh’ ann, *MacIsaac* -- bha e na *Chanon* às deoghaidh sin, *Fr MacIsaac*.

Agus bha àsan an *Halifax*, a’ cheud -- pàirt den cheud Èireannaich a thàinig a-staigh ann agus dar a thàinig iad a-staigh a *Halifax* cha robh eaglais idir ann. A’ cheud Èireannaich a thàinig a *Halifax*, bha iad bliadhnaichean an siud nach fhaodadh eaglais Chaitleach [*sic*] a thogail. Chan fhaod Caitligeach, chan fhaigheadh e bhòta is chan fhaodadh sagairt tighinn a-staigh a *Halifax*. Agus ’s ann às a dheoghaidh sin a thàinig àsan. Thàinig iad nuair a chaidh sin a thogail, nuair a dh’fhaodadh iad sagairt a thoirt a-staigh. Thog iad an sin eaglais bheag. (Tha eaglais mhòr aig na h-Èireannaich.) Agus bha iad uile a’ fuireachd shìos air *Water Street*, *Shantytown* a bh’ aca air. Chan fhaigheadh iad pìos -- chan fhaigheadh iad taigh air mhàl an àite sam bith eile dhan bhaile ’s chan fhaigheadh iad taigh dh-- iad fhèi-- a cheannachd iad fhèin. Cha robh bhòta aca is cha robh sian aca, ged a bha -- ged a chuir iad suas eaglais bheag. Agus bha esan -- bha a sheanair, bha e an *Shantytown* cuideachd agus bha e ’g innse mu dheidhinn *Canon MacIsaac*, gun deachaidh e ’-mach gus an t-soithich is gun do chuir e air dòigh am boireannach gu bith dè ’ bha ceàrr -- bha rudeigin ceàrr. Chuir e air dòigh e is thàinig e air tìr. Agus thuirt e riutha nach robh -- nuair a fhuair iad a-mach gu robh e ann.

Bha an t-easpaig an ath latha, chuala e gun do chaochail am boireannach agus thuirt e, ‘B’ fheàrr leam gu robh dòigh againn air a dhol a-mach!’

Thuirt e, ‘ Bha mise a=mach an-raoir. Chuir mi air dòigh i.’

Agus a-nist, bha mise an deoghaidh an naidheachd a chluinnteil aig an taigh agus chì sibh an t-Èireannach seo, dh’innse e, ò, nam bithinn -- nam bithinn an deoghaidh èisteachd leis --

na -- bha ann do naidheachdan aige mu dheidhinn rudan a thachair agus an fhìrinn sa chuile gin dhiubh. Bha e ’g innse dhomh mar a chaidh a’ cheud Èireannach -- mar a fhuair iad air falbh bho *Shantytown*. Bha iad -- cha bhiodh aca ach ann seòmbar -- bhiodh -- bhiodh an teaghlach uile ann. Ach bha a’ fear seo ag obair do dhuine beirteach ann an -- ann an *Halifax*. Bha e glè ard sa *Mhasonic Lodge* agus bha an t-Èireannach ag obair dha, duine cosnach math, fear ceird math agus bhiodh e ag obair, ’ dèanamh saoirsneachd dha, is dh’fha-- dh’iarradh e air a’ faodadh e pìosan beaga do mhaidean is do dh’fhiodh a bha ’ chòrr a thoirt leis. Is bha e ’ smaoineachadh gur ann gur airson teine a bha e ga iarraidh. Ach pìosannan beaga do dh’iarann, bheireadh e leis e cuideachd is bha e ’ cur iongantas air dè ’ bha e ’ dèanamh leis.

Ach dh’fhaighneach e sin dha *turn*, ‘Dè ’ tha thu ’ dèanamh leis an fhiodh? Tha e ’ cur iongantas orm na pìosan beaga ’ tha thu ’ toirt leat.’

‘Tha mi ’ dèanamh rudan beaga dhan chlann a chluicheas iad leis.’

‘Agus gu mheud do chlann a tha agad?’

‘Tha trìùir agam,’ thuirt e.

Thuirt e ’ sin, ‘A’ faodainn a dhol sìos gus an àite agad oidhche air choreigin?’

‘Ò, faodaidh. Chan eil mòran againn. Chan eil againn ach aon seòmbar is tha an teaghlach gu bhith ann.’

Ach chaidh e sìos agus bha an taigh air a chumail cho glan. Bha trìùir chloinneadh ann, is iad modhail, sibhialta agus rinn a’ bhean biadh dha. Chuir i cupa do *thea* dha is bha briosgaidhean [= ‘scones’] aice a rinn i fhèin.

Agus ‘Gu h-uasal,’ thuirt e, cho uasal is a -- is a bha iad ris-sean mar gum biodh parthais aca.

Ach thàinig e air ais is thuirt e ris a’ bhean aige fhèin gur e rud uamhasach a bha ann an teaghlach ud nach robh aca ach aon seòmbar agus gu faodadh iad a bhith -- taigh a bhith aca. Agus thuirt e, ‘Tha mise ’ dol a dh’fhaighinn taigh dha.’

‘Ò,’ thuirt ise ris, ‘gheibh thu ann an trioblaid.’ ‘Chan fhaigh.’

Agus a’ cheud oidhche a bhios -- bhios sinn sa *Lodge* tha mise ’ dol a chur seo suas.’

‘Ach,’ thuirt ise, ‘cuiridh iad a-mach thu.’

‘Cha do chuireadh,’ thuirt esan. ‘Tha pàirt dhiubh, tha iad -- ’ tha, ’ tha tùrail gu leòr.’

A’ cheud oidhche a bha *meeting* ann ruig e seo, dh’èirich e is bhruidhinn e aire seo. Is, ò, dh’èigh pàirt dhiubh am fàgail shìos far a robh iad, ach bha gu leòr dhiubh a-staigh ’ thuirt ris -- air an inntinn aige fhèin, an aon inntinn aca -- thuirt iad ris gu robh -- robh e ceart, gum bu chòir dha feuchainn ri -- ris na daoine seo a thoirt às seo. Fhuair e àite. Dh’fhalabh e is fhuair e taigh dhan Èireannach seo. Fhuair e ann an taigh-còmhnaidh e, is bha trì seòmraichean aige an uair sin agus bha iad -- bha àsan a’ smaoineachadh gu robh iad ann a’ flathanas, a’ tighinn às aon seòmbar, is dòigh (?) Fhuair e air -- agus thòisich iad an sin. Cha robh fada -- gus an tug iad, ’ chuid bu mhotha dhe na h-Èireannaich sna *shantytowns*, thug iad dhaibh -- thòisich iad an sin a’ toirt dhaibh *privileges* agus -- Agus an ath rud bha bhòta aca. Dh’fhaodadh iad taigh -- àite a cheannach. Agus às a dheoghainn sin, thòisich iad -- ’s ann an sin a thòisich air -- a -- air eaglais a thogail. Is thog iad eaglais is bha trì taighean-sgoile beaga aca. Agus thug a’ -- a’ *City of Halifax*, a’ *Council* (is bha iad uile -- cha robh Caitligeach ann -- agus a’ chuid bu mhotha dhiubh nam *Masons*) thuirt iad riutha gun ceannadh iad na sgoiltean bhuathpa is gum pàigheadh iad *taxachan* is gum pàigheadh iad na sgoiltean às na *taxachan* no bho *taxachan* a’ *City*. Agus gu faodadh iad sgoi-- ban-sgoileirean Caitligeach a chur anns na sgoiltean agus an creideamh a chumail suas. A-niste, bha sin ceud -- b’fheàrr na ceud gu leth bliadhna no gun deachaidh am *Bill of Rights* a chur *through* an àite sam bith. Fhuair iad seo. Thug iad seo dha na -- Caitligich a bha ann an *Halifax*. Agus ’s e rud -- ’s e rud a bha ann-- bu chòir bòst a bhith orra. Bhithinnsa ag ràdhainn sin ri -- ris na seann --latha -- muinntir -- an seann fheadhain an *Halifax* a dh’fhàs suas ann is bha na -- bha iad ann bho chionn linntean air ais gum bu chòir bòst [a bhith] orra. A chionn, a’ rud a rinn iad, Bha *eighty-five percent* -- *eighty-five percent Protestant and fifteen percent Catholics* ann dar a thug iad na sgoiltean dhaibh fhèin.]

ADM:] Rinn iad glè mhath.

[DAG: Ò, rinn. Ò, tha *Halifax*, ’s e àite *swell* a tha ann.

END]